

ŞAHİN ECE
D1129-0105

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRKÇE DERSİ
UZUN TEZİ

TOZAK KIRI'NIN KURTULUŞ SAVAŞI

Rehber Öğretmen: Arzu Ünal
Öğrencinin Adı Soyadı: Ece Şahin
No: D1129-0105
Sözcük Sayısı: 3638

ARAŞTIRMA SORUSU: Fakir Baykurt'un "Kaplumbağalar" adlı yapıtında kırsal kesim insanının feodal düzen karşısında verdiği yaşam mücadelesi hangi açılardan ele alınmıştır?

ABSTRACT:

Bu çalışmada, Fakir Baykurt'un "Kaplumbağalar" adlı yapıtında kırsal kesim insanının süregelen feodal düzen altında verdiği yaşam mücadelesinin hangi yönleriyle ele alındığı sorusu yanıtlanacaktır. Çalışmanın giriş bölümünde yapıtın konusu belirtilerek Fakir Baykurt'un düzene yönelik görüşleri ve bu yapıtı kaleme alışındaki amacı ele alınacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde feodal toplum düzeninin köy uzamında yaşayan halka etkileri ve köylülerin bu koşulları değiştirmek için gerçekleştirdikleri girişimler belirlenen alt başlıklar bağlamında irdelenecektir. Sonuç bölümünde ise gelişme bölümünde ele alınan alt başlıklardan edinilen bilgiler yorumlanacak ve kırsal kesim insanının hükümet tarafından küçük görülmesine karşılık yaşadığı koşulları değiştirecek güce sahip oldukları tezinin kanıtlanmasıyla çalışma sonlandırılacaktır.

(96 sözcük)

İÇİNDEKİLER

SAYFA

1. Giriş	4
2. Yapıtta Temel Alınan Feodal Toplum Düzeninin Kırsal Kesim İnsanına Etkileri	
2.1. Köylünün Doğayla Mücadelesi.....	6
2.2. Kırsalda Eğitimsizlik.....	8
2.3. Değerlerin Çatışması.....	10
2.4. Yardımlaşma.....	11
2.5. Baskı ve Başkaldırı.....	13
2.6. Sömürü.....	14
3. Sonuç	16
4. Kaynakça	18

TOZAK KIRI'NIN KURTULUŞ SAVAŞI

ARAŞTIRMA SORUSU: Fakir Baykurt'un "Kaplumbağalar" adlı yapıtında kırsal kesim insanının feodal düzen karşısında verdiği yaşam mücadelesi hangi açılardan ele alınmıştır?

1. GİRİŞ

Fakir Baykurt'un "Kaplumbağalar" adlı yapıtı uzun saltanat yılları süresince İstanbul karşısında geri plana atılmış, önemi ancak ulusal mücadele yıllarında Trablus'ta, Çanakkale'de, Balkanlar'da ve vatanın karış karış her toprağında verdikleri cesur savaşlar sonucu anlaşılmış Anadolu köylülerinin yeni kurulan düzende sürdürdükleri yaşam mücadelesini konu alır. Çalışkan kırsal kesim insanı temel ihtiyaçlarını bile güçlükle karşılayabilir durumdayken, daha iyi bir yaşama kavuşma amacı güderek bir girişime imza atmışlardır. Köylüler, kendi bağımsızlık savaşlarını doğaya karşı gerçekleştirdiklerini zannetmektedirler ancak temelde bu mücadele çok sevip saydıkları, uğruna canlarını bile vermeye hazır oldukları hükümetlerine karşı yapılmaktadır. Hükümetin getirdiği sıkıntıları sırtında kambur olarak taşıyan köy halkı, kentlerdeki yeniliklere ve kolaylıklara gelindiğinde yok sayılmaktadır. Sorgulamadan kabullenmeye alışmış olan köylünün kurtuluşu ancak düzene yönelik bir farkındalık sağlanmasıyla mümkün olacaktır.

Fakir Baykurt, yurdumuzun ve insanımızın, suskun aydınların toplumun genelini görmezden gelişi nedeniyle geri bırakıldığına inanmaktadır. Yazar bu doğrultuda düzene bakış açısını kesin olarak belirlemiş, yapıtlarında da kendi görüşlerini yansıtmaktan çekinmemiştir. Yazarın toplumcu gerçekçi anlayışla ortaya koyduğu yapıtları Ankara'da, yani hükümetin kalesinde büyük yankı uyandırmıştır. Bu yankılanmanın sesi, Baykurt'un görüşüne tamamen zıt yönde yükselmişse de yapıtları dışı vurulanlardan öte bir etki yaratmayı başarmıştır. Bunun temel nedeni yapıtlarında aydınların yok saymaya alıştığı kırsal kesimin altını çizerek onları iç gerçekliğiyle yüzleşmeye sürüklemesidir. Vicdanları yaptıkları sömürden yana rahatken, Baykurt, bu rahatlığı vicdan azabına dönüştürecek nitelikte yapıtlar vermiştir. Özünde Fakir Baykurt'un "Kaplumbağalar"ı yazış amacı, gerici aydınların geçici rahatlığı için bir toplumun harcanmasına göz yumamayışıdır. Süregelen

düzende halk iki kutba ayrılmış durumdadır: Yüksek standartlarda eğitim görenler ve hiç eğitim göremeyenler. Baykurt bu kutuplaşmanın bilincindedir. Çıkış noktasının köy olduğunu unutmayan duyarlı yazar, yaşamı pahasına da olsa “kalemimi sivrilterek yazmayı” köylü hemşerilerine borç bilmiştir.

Yapıtta temel alınan feodal toplum düzeninin kırsal kesim insanına etkileri doğa, eğitimsizlik, değerlerin çatışması, yardımlaşma, baskı ve başkaldırı ve emeğin sömürüsü izlekleri aracılığıyla ele alınmıştır. “Kaplumbağalar” yapıtında Fakir Baykurt, devletin kalkınmasını düşünür gibi gözükken ancak kırsal kesim insanını yok sayarak Anadolu’yu Ortaçağ’ın karanlık çukurları içinde kalmaya mahkum eden, bu şekilde sömürsünü istediği gibi sürdüren sözde aydınlara tepkisini ortaya koymuştur. **Bu çalışma, “Kaplumbağalar” adlı yapıtı aracılığıyla geri plana atılmış Anadolu köylülerinin sahipsizliğini, güçlünün güçsüz üzerine hüküm sahibi olduğu düzende var olma mücadelesini Baykurt’un hangi açılardan ele aldığı sorusunun yanıtlanmasını hedefliyor. Çalışmanın ortaya koyduğu tez ise, Fakir Baykurt’un kırsal kesim insanının hükümet tarafından küçük görülmesine karşılık; yaşadıkları koşulları değiştirecek güce sahip olduklarını kanıtlamaya çalıştığıdır.** Yapıtta temel alınan feodal toplum düzeninin, kırsal kesim insanına etkilerini ortaya koymakta işlevsel olan izleklerin detaylı bir şekilde ele alınması tezi kanıtlamakta izlenilecek yolu oluşturacaktır.

2. Yapıtta Temel Alınan Feodal Toplum Düzeninin Kırsal Kesim İnsanına Etkileri

2.1. Köylünün Doğayla Mücadelesi

Köy yaşantısında doğa ve insan birbirinden ayrı değerlendirilemeyecek kadar iç içedir. Bu durumun başlıca nedeni köylülerin geçimlerini topraktan sağlaması olmakla birlikte, doğanın halkın çalışma koşullarını ve yaşam şartlarını da doğrudan etkileyen bir unsur olmasıdır.

Yapıtta uzam olarak belirlenen Tozak kırsal kesim, Ankara'ya yakın bir köydür. Bölgede İç Anadolu'da egemen olan karasal iklim koşulları gözlenmektedir. Karasal iklimin özelliği yazların aşırı sıcak, kışların da bir o kadar soğuk geçmesidir. "Kaplumbağalar"ın temellendirildiği 1950-1954 döneminde sanayileşme sürecinin henüz başında olan bir Türkiye mevcuttur. Bu bağlamda kırsal kesim insanının geçim kaynağı hala tarım ve hayvancılıktır.

Tozak köyü sakinleri, tarım ve hayvancılığa elverişsiz şartlar altında yaşamaktadır. *"Kır Abbas kara ineğin başına vurdu. Buzağı anasını emiyor. Tokmaklaya tokmaklaya bitiriyor ineği. Memelerde buzağıyı kandırarak süt kalmamış. (...) 'İşte derisi, işte kemiği! Kupkuru bir inek! Kıracın kaplumbağaları gibi, kupkuru!"* (Baykurt, 56) Köyde bir gölge yaratacak kadar bile yeşillik olmayışı, hayvanlarında otlayacak yeri olmadığını göstergesidir. Bu nedenle, yetiştirilen hayvanların ne etlerinden ne de sütlerinden yararlanılabılır. Aşırı sıcak ve su kaynaklarının kısıtlı olması ise, tarımsal açıdan topraktan alınan verimi en aza indirmektedir.

Köy halkının durumu da hayvanlarınkinden farklı değildir. Yapıtın başlangıcında uzama ait dış gerçeklikler betimlenmiştir. Bu sayede köy halkının yaşam standartları anlaşılabilir. Yapıt boyunca sergileyecekleri davranışlar bu doğrultuda yorumlanabilir. Kanları buhar olup uçmuş serçe kuşlarının ateşler içinde yanan toprağa düşerek lokma lokma öldükleri¹ uzamda, insanları farklı kılan tek unsur dayanıklılık eşiğinin fazla olmasıdır. Köyde yaşanan sefaletin hayvanlar aracılığıyla betimlenmiş olması, alegorik bir anlatım özelliği taşımaktadır. Alegorik anlatım, yapıtın her kesime hitap

---

¹ Baykurt, Fakir. Kaplumbağalar. İstanbul: Literatür Yayınları, 2008

etmesi ve kolay anlaşılması amacına hizmet etmektedir. Özellikle, kaplumbağalar ve odak figür Kır Abbas arasında göz ardı edilemeyecek bir ilgi kurulmuştur. Kaplumbağaların hareket kabiliyetleri yaradılıştan yavaş ve kısıtlıdır. Kır Abbas ise, kolu kanadı kırık bir figür olarak, yaşamın zor koşulları altında hayata kaplumbağalar gibi geriden başlamıştır. *“Dayanıklı, gayretli, yaşlı bir kaplumbağaydı. (...) Altında yanan toprağa, güneşe, ateşe katlanarak yürüyor. Sanki kıracın köşesine sıkışıp kalmış bir parça serinliği bulmaya gidiyor.”* (Baykurt, 8) Aynı anda Kır Abbas ‘kaplumbağa gözlerini kısarak ben yanıyorum, ben çok serin bir kölgem istiyorum diyerek yürümektedir. Yapıtın sonunda ise, Kır Abbas bağlara sığırları salıp Purluk’tan ayrıldığında, kaplumbağalar da Purluk’tan göç etmişlerdir. Köy halkı tarlada iş görürken *“dört tel buğdayı devşirmek için terleyen, dili damağına yapışmış ufacık, karınca gibi karaltılar, karıncalar...”* (Baykurt, 17) olarak betimlenir. Köy halkı, çalışkan ama ezilen, küçük görülen karıncalarla bağdaştırılmıştır. Tozak Köyü’nün kavurucu sıcaklığı altında yaşayan hayvanların ve köy halkının çilesine bir taraftan da sömürü düzeninin getirdiği baskı eklenmiştir. Kır Abbas, tarlada yürürken rastladığı bir kaplumbağayı ters çevirir. Kır Abbas’ın kendisinden güçsüz olan bu hayvanın üstünde bir hakimiyet kurması, Tozak köyünde güçlünün güçsüzü ezdiği bir düzenin egemen olduğunu kanıtlar. Kır Abbas, kaplumbağayı öldürdükten sonra iç ve dış monolog tekniklerinin kullanımıyla kendini muhakeme etmeye yönelik sorular sorar. Öyle ki bu durum vicdan azabına dönüşerek Kır Abbas’ı manevi duyguların verdiği mutluluklardan bile yoksun bırakır. *“Hiçbir utanç duymadan, karısını, oğlunu, tarlasını, torununu düşünmeden, ölen kaplumbağayı akılcığına getirmeden, bacıklarını ayırıp yatacak.(...) Serinleyebilir miydi? Dün damın gölgesine yatıp serinleyebilmiş miydi? Asla!”* (Baykurt, 24) Bu noktada Kır Abbas’ın kaplumbağayı ters çevirmesi, güçlünün güçsüz üzerine kurduğu baskıyı gösteren bir ipucu izlettir.

Köylünün çalıştığı yerin ismi “İnnetepe”dir. İnnetepe’den bakıldığında Ankara’nın yolu görünür. Güneşin yakıcı etkisinin en çok bu uzamda hissedildiğinin vurgulanması nedeniyle, İnnetepe uzamı hükümetin köy üzerine baskısını anlatan bir leitemotive niteliğindedir. Köylüyü rahatsız eden unsur güneş gibi görülerek doğa ve insan çatışması yansıtılırken, İnnetepe asıl baskının hükümet cephesinden geldiğini gösterir. Bir diğer açıdan ele alındığında İnnetepe ismi, ‘cinnet’tepe gibi göndergesel bir işleve sahiptir. Kır Abbas kaplumbağayı İnnetepe’de çalışırken sıcaklığın etkisiyle bilincini kaybederek ters çevirdiğini iddia eder. *“Ben bu*

kaplumbağayı ters çevirmezdim İriza; ama kıracın ortasında ruhum sıkıldı, ne yapacağımı bilemedim yeğenim! Şeytana uyup hata ettim!” (Baykurt, 20) Zor koşullar, Kır Abbas’ı kötülük yapmaya sürüklediği gibi, büyük çapta düşünüldüğünde hükümetin de köylüyü ezmesinin dış etkenlere bağlı yanlış yol olduğunun göstergesidir. Kır Abbas’ın şeytanı içinde bulunduğu koşulların getirdiği çaresizlikken, hükümetin şeytanı dış koşulların devleti sürüklediği bunalımdır.

Doğal kaynakların kısıtlanması yapıtta suya olan arayış aracılığıyla aktarılır.. Kurak iklim koşullarında suya hasret kalan köy halkının su kaynakları olan dereler ve kuyular kurumuştur. Susuzluk, sebep olduğu sağlık sorunlarının yanı sıra öz bakım ve ekonomik faaliyetleri de etkilemektedir. Köylüler günün en sıcak saatlerinde çalışarak vücutlarından su kaybederler ancak bu kaybın yerini doldurmakta güçlük çekerler. Suyun bir kişinin diğerine hakkı geçmemesi bakımından sorumluluklarını bilerek gereği kadar, çoğu zaman gereğinden az kullanılması gerekmektedir. Su olmadıktan sonra köyde tarım da yapılamaz. Bu açıdan doğal kaynaklarının olmaması köylünün ekonomik kalkınmasının zorluğunu gözler önüne sermektedir.

Tozak, köy uzamının ismidir ancak köy sakinleri Tozak köyü yerine Tozak kırını demeyi tercih etmektedirler. Bu durum dolaylı olarak köy halkının yaşadıkları yeri olduğu gibi sahiplenmediğini gösterir. Köylünün “köy” anlayışı; serinlik, su ve yeşillik olan yerdir. *“İnsanın köyü oldu mu öyle olmalı! Yeşillik Abbas Ağa’m, bir de serinlik!”* (Baykurt, 34) Yapıtta tekrarlanan bir başka motif ise, Tozak kırının tezek kokmasıdır. Bu iki sözcük arasındaki ses benzerliği anlatımı etkili kılarak Tozak kırının esenliksiz bir uzam olduğunu pekiştirmiştir.

2.2. Kırsalda Eğitimsizlik

Tozak Köyü için bağlarda üzüm yeşertilmesi bir devrimdir. Bu devrim sürecinin omurgasını oluşturan basamak, düşünsel altyapıdır. Eğitim, yenilik hareketlerinde düşünsel alt yapıyı sağlamak açısından büyük önem taşır. Muhtaçlıktan kurtulmak için eğitime ihtiyaç vardır.

Yapıtta eğitim izleği köyün öğretmeni Eğitimci Rıza aracılığıyla ele alınmıştır. Öğrencilerin öğretmenlerine “dayı, emmi” diye seslenmeleri köylerde eğitimin ne

kadar ciddiye alındığını gözler önüne sermektedir. Bunun yanı sıra, öğretmenleri size “toplay çıkay” öğreteceğim diyerek çocuklara henüz toplama ve çıkarmanın ismini kendi tam olarak bilmeden çocuklara öğretmeye çabalamaktadır. Köy ve kent eşitsizliğinin temeli uygulanan eğitimidir. Baykurt, yapıtın önsözünde aydınların çocuklarının Avrupa’da eğitim gördüğünü vurgular. Köylerdeki eğitim kalitesi belirtildiği gibiyken yüksek zümrenin çocukları en kaliteli eğitimi görmektedirler. Sınıflı toplum yapısının oluşmasında temel etmen eğitimken, sosyal sınıfların genellikle aileden gelenle aynı kalması, bireylerin eşit eğitim görmeyişinden kaynaklanmaktadır. Aydınların çocukları her zaman öndeyken köyden yeni bir aydın çıkması eğitim koşulları nedeniyle imkansız sayılır.

Köyü ileriye götüren ve köylünün doğa ile mücadelesinde galip gelmesini sağlayan üç figür vardır: Eğitimci Rıza, Kır Abbas ve Muhtar Battal. Kır Abbas eğitimsiz olmasına rağmen yaşlılığın getirdiği engin tecrübeye sahiptir. Yemen’i, Osmanlı’yı, Kurtuluş Savaşı’nı ve Cumhuriyet’i görmüş bilge bir kişidir ancak Kır Abbas’ın başarıya ulaşmasını sağlamakta başrol oynayan etmen azmi ve cesaretidir. Yıllardır içinde yer aldığı düzende sürünmekten yakınan Kır Abbas, kendisi için olmasa bile, oğlu ve torunları için farklı bir gelecek istemektedir. Süreçte Eğitimci Rıza okuldaki derslerin aksayacağından yakınıırken Muhtar Battal, “Koyver gitsin, bu da bir derstir!” diyerek hükümetin temsilcisi olmasına karşılık, halkın yanında olmuştur. Bu durum alışılmış köy edebiyatı romanlarına aykırı bir nitelik taşımaktadır. Köy edebiyatı romanlarında ele alınan muhtar figürü, kendisi de hükümete yaklaşım halktan koparak güçlü tarafta yer edinme arayışındadır. Muhtar Battal ise, yapıt boyunca hükümet ile ilgili olumlu ya da olumsuz yorumlar yapmadan, tarafsızlığını korumanın yanında kendini köy sakini sayarak halkın yararına işler yapan bir yan figürdür.

Tozak Köyü’nde üzüm yetiştirilmesi daha önceleri kimsenin akıl edemediği bir olaydır. Oysaki üzüm, her koşulda yetişebilen bir meyvedir. Bu durum coğrafyanın dağılım ilkesi doğrultusunda bir çözümleme yapıldığında fark edilebilir. Cahil kalmış halkın ise böyle bir düşünceye sahip olması beklenemez. Eğitimci Rıza, köylünün “orak sapı kadar su”ya hasret durumundan rahatsızlık duyar ve duyduğu rahatsızlık onu bir çözüm arayışına sürükler. Rıza’yı bu arayışında başarılı kılan etmen, geçmişe dayanan bilgileridir. Rıza, geçmişte Mahmudiye isimli bir başka köyde yaşamıştır. Bu köyde Tozak ile aynı iklim görülmektedir. Mahmudiye Köyü’nde işlevsiz olan tarlalar

kirizma edilmiş², bu sayede köy yeşertilmiş, canlılığa kavuşmuştur. Bir köyün canlılığına kavuşması demek, üretim fazlası kavramının açığa çıkması, bu doğrultuda ekonominin ilerlemesi ve yaşam kalitesinin yükselmesi demektir.

Türk toplumunun ilerlemesi için toplumun en küçük yerleşim birimi olan köylerin gelişmesi büyük önem taşımaktadır. Rıza, bunun bilincinde olan özverili bir figürdür:

“Her köye bir öğretmen yollayabildik mi, Türk’ün düşmanları fesatlığından çatlayacak! Hem de sadece A’yı, B’yi değil, işi gücü, hak sormayı, hak almayı belletecek eğitimci! Köylerin düşüncesini açacak, uyandıracak. O zaman milletin yüzüne kan, dizine can gelecek” (Baykurt, 49)

Bu ilerleme hareketine karşı duran memurlar, tüccarlar, ağalar; eğitimsizlikle uyutulan köy halkının gözlerinin açılarak yaptıkları sömürüyü görmesini istemeyişinden kaynaklıdır. Yapıtta eğitime karşı tutum sergileyenler başlıca; hacı hocalar, tüccarlar ve sözde aydınlar olarak saptanmıştır. Bu üç sınıfın köylünün ilerlemesini istememesinin altında yatan neden, sömürülerini rahat sürdürebilme isteğidir. *“Köylünün uyanmasından korktular da, eğitimcilere, öğretmenlere düşman oldular. Halbuysam köylünün uyanmasından kime ne zarar gelir? Köylü uyanırsa yurda sahip olacak!* (Baykurt, 50)

2.3. Değerlerin Çatışması

Tozak Köyü halkının, komşu köylerden farklı olarak Alevi mezhebenden oldukları bilinmektedir. Şarap, Alevilerin inancında kutsalken Müslümanlıkta günah sayılmaktadır. Bu durum geleneksel değerleri taban tabana aykırı olan iki grubun aynı coğrafyada ve aynı yönetime bağlı yaşamasının azınlık taraf açısından yaşattığı sorunları anlamak yönüyle işlevseldir.

Baykurt, yapıtta karakterleri köy şivelerine uygun olarak konuşturmuştur. Alevi kültürünün Müslümanlıkla farklı yönleri yapıtta günlük konuşma dilinin kullanılması aracılığıyla sunulmuştur. Örneğin, Müslümanlar ‘Bismillah’ derlerken, Aleviler

---

² Toprağın ters-yüz edilerek ya da toprak eklenerek fiziksel özelliklerinin artırılması.

'Bismişah' demektedirler. Müslümanlarda güç göstergesi 'Ümmeti Muhammed'in evlatları gibi' benzetmesiyle vurgulanmaktayken, yapıtta gücü vurgulayan 'Hazreti Ali kuvvetiyle' terimi geçmektedir.

Şarabın önemi öncelikle Kır Abbas'ın yeğeni Durmuş'un düğün töreninde vurgulanmıştır. Konuklarına şarap ikram etmek Alevilerin geleneğinde vazgeçilmezdir; ancak şaraba ulaşmak için ihtiyaç duyulan üzüm kendi topraklarında yetişmediğinden dışa bağımlıdırlar. Törelere gerçekleştirmek için girdikleri üzüm arayışında komşu köyler Tozak'a sırtını dönmüştür. "*Şarap yapacak adama üzüm vermem ben! Okkasına yüz kuruş versen vermem! Ben essah bir Müslüman'ım, boyumca günaha giremem!*" (Baykurt, 35) Tozak köyü dışarıdan gelecek yardımlardan umudu kestiğinde, daha iyi bir yaşam sürme amacı güderek hayatlarını değiştirecek bir girişime imza atarlar. Törelere yaşatma isteği, köylüyü bağımsızlık savaşına sürükleyen yolu oluşturur. Tozak köyünün bu hareketlerinde iyi niyetli oldukları ve bu hareketin topluma yararı bağbozumu geleneğini yaşatmaları aracılığıyla kanıtlanmıştır. Bağbozumu töreninde elde edilen ürünlerin halka bedava dağıtılması, köyün gelişmesinin herkese yararı olacağına kanıttır. Tozaklılar ürünlerini Ankara'dan gelenlerin kullandığı bir yolda dağıtmışlardır fakat Ankara'dan gelenler bu durumu hayretle karşılamış hatta bir ürünün törelere bağlı kalınarak bedava dağıtılacağına inanmamışlardır. Bu durum, Ankara'da geleneklerin terk edilerek düzenin yozlaştığını, insan yararına hizmet etmediğini vurgulamaktadır. Törelere şehirlerde terk edilmesine rağmen köylerde hala yaşatılması, köylünün topluma yararının altını çizer.

Tozak'ın iç işlerinde uyguladığı politikanın değerleri de hükümetin değerlerine aykırı sayılır. Rıza'nın tamamlanan her işin ardından "bu işi de sağlam kazığa bağladık" demesine karşın köyün demokratik hiçbir hareketi hükümet cephesinde geçerli olamamıştır.

2.4. Yardımlaşma

Muhtaçlıktan kurtulmak isteyen Tozak halkı, doğaya ve çevreye karşı verdikleri mücadelede yalnız bırakılmıştır. Yalnız kalmış biri için tek çıkar yol güçlü olmak olduğu gibi, Tozaklılar içinde bundan başka bir seçenek yoktur. Güce sahip

olabilmenin yoluysa “Bir elin nesi var, iki elin sesi var.” atasözümüzde vurgulandığı gibi, birlikte hareket etmektir. Köylünün mücadele sürecinin işleyişi açısından en büyük önemi, yardımlaşma izleği taşımaktadır.

“Bu işi canımız gibi sımsıkı tutacağımıza, hiçbir vakit kalbimizi bozmadan, sevimizi söndürmeden Purluk’u belimize kadar kazıp altüst edeceğimize, kadınıımızı kızımızı da alaraktan daha gün doğmadan kalkıp işe sarılacağımıza; Avşar köyünden saygıdeğer Zekeriya kardaşımızla onun biladeri saygıdeğer Muharrem Tanrı tanığı olmak üzere, pirimizin niyazı, Hazreti Ali bubamızın kılıcı, Hasan, Hüseyin efendilerimizin, On İki İmam’larımızın ruhları önünde bir daha yemini billah edelim. (...) Hep birlikte ant içtiler.” (Baykurt, 69)

Purluk’un kirizma edilmesi fikri öncelikle Rıza, Kır Abbas ve Muhtar Battal’ın birliğiyle sağlanmıştır. Eğitimci Rıza bu ikilinin desteklerinden yoksun kalmış olsaydı, bağın yeşertilmesi düşünülemezdi. Bu değişim hareketinin başlaması üçlünün birliği sayesinde.

Üçlünün birliğini değersiz kılacak unsur ise, ancak köylünün onlara katılmaması olabilirdi. Köylünün Muhtar Battal, Rıza ve Kır Abbas önderliğinde başladıkları bu yenilikçi hareket bir devrim olarak nitelendirildiğinde, daha önce değinildiği gibi Tozak’ın bağımsızlığı düşüncesi birinci aşama, tabandan gelen halk ayaklanması ise ikinci aşamadır.

Tozak köyünün aykırı sesi Kel Bektaş’tır. Ortak kararlara karşı çıkması açısından köyün cesur olmayan, cahil yönünü simgeler ve bozguncu olarak bilinir. Başlangıçta ortak kazma kararı alınsa da bazılarının daha az, bazılarının daha fazla çaba göstermesinin sonucu tarla hane başına bölünmüştür. Bu sayede mal sahibi olacaklarından daha verimli çalışmaları kaçınılmazdır. Köy halkı, başlarında bir otorite olmamasına karşılık, kendi iç işlerini kimsenin kimseye hakkı geçmeden yoluna koymakta başarılıdır. Otorite eksikliğinde bireylerin gerçek benliğinin yansıdığı göz önünde bulundurulduğunda, köylünün olması gerekeni içinden geldiği için yaptığını kanıtlanmış olur. Olması gereken demokrasinin uygulanışı köylülerin “hak” kavramına verdikleri önemin samimiyetini gözler önüne sermektedir.

Kır Abbas bağların heyecanını en fazla yaşayan figürdür. Yıllardır çektiği çileden bıkmış, yazarın deyişiyse hayatını artık 'sürünerek' yaşamayı reddetmek ve gelecek nesillere bu yenilikçi yönüyle örnek olmak istemektedir. Kır Abbas'ın köye yardımı bağın bekçiliğini karşılıksız yapmasıdır. Evinden, çocuklarından uzak kalmak bile Kır Abbas'ın bağ sevincinin yanında paha etmemektedir.

Tozak halkının kendilerinden başka tek destekçisi kasabalı gezici Hamdi Bey'dir. Hamdi Bey, hükümet cephesinde işlerin nasıl yürüdüğünün bilincindedir. Bu doğrultuda çubuk, tohum gibi ihtiyaçlarının karşılanması için köylüye kasabaya gitmelerini önerir. Hamdi Bey'in göz ardı ettiği nokta ise, köylünün hükümete hiçbir koşulda ulaşamamasıdır. Yapıt boyunca köylüler hükümet adına çalışan çıkarıcı memurlardan daha yetkili birisiyle iletişim kurma imkanı bulamamışlardır. Kasabada yüzleşilen durum devlet memurlarının insanları oyalayıp kendi işlerinden kaçarak, aldıkları maaşın hakkını vermemekte olduklarıdır. *"Devlet memurluğunun bir eğlence olduğuna "içten" inanmıştı. Aydan aya yolladığı rapora yazdıkları yalandı. Doğruyu yazabilse, "Oturup sinek avladık! Bıyık kıvrattık!" derdi.*" (Baykurt,101-102) Bu özellikleriyle memurlar bal yapmaz arıya benzetilmiştir. Neticede halk yine kendi başının çaresine bakmak zorunda bırakılmıştır. Köylüyü zorlamakta olan sistem ve dış koşullar onları birlik olmaya sürüklemiştir.

2.5. Baskı ve Başkaldırı

Baskıcı yönetimler altında bireylerin iki seçeneği bulunmaktadır: Ya düzene boyun eğmek ya da düzene başkaldırmak. "Kaplumbağalar" adlı yapıtta da halk düzen karşısında haklarını savunmak için bir dayanışmaya girmiştir:

"Kemal Paşa caydı mı, ne yaptı; bizi öyle bir savaşa çağırmadı derim. O unuttu, yerine gelenler unuttu. Şimdi bizim İriza'nın aklına uyarak bu bağı yeşertirsek, asmalar üzüm verirse, bir yerden orak sapı kadar bir su bulabilirsek, bebeleri büyük okullara salıp okutabilirsek, onları yoksullara yarar birer adam edebilirsek, yurtta sözümüz yörürse, kısa aklımla, kurtuluş deye ben ona derim yani!" (Baykurt, 73)

Daha önce değinildiği gibi yardımlaşmaya önem veren köy halkı, hükümeti her şeyin üstünde tutmakta ve vatana yapılacak her yardım onlar için kutsal sayılmaktadır. İşte bu nedenle, köylü mücadelesine başlarken doğayı ve çevre köyleri temel almıştır ancak süreç gelişerek ilerledikçe onları bu mücadeleyi gerçekleştirmek zorunda bırakanın derin saygı duydukları hükümetin başındakiler olduğu anlaşılır. Hükümetin köylüyü yok sayan tutumu köylünün kendilerini yönetenlere bakış açısını değiştirmiştir. *“Böyle bir hükümetimiz olduğu için bizi bağışlayın!(...) Bundan böyle benim iki adım olacak. Biri gel, biri git! Gel derlerse geleceğim, git derlerse gideceğim! Ver 5 kuruş vergi, al 5 kuruş vergi! İşte böyle!”* (Baykurt, 356) Purluk’un yeşermesiyle köyde hakim olan bayram havası tapu kadastro memurlarının gelişiyile son bulur. Var olan düzene saygı duyan köylüler düzene yönelik bir farkındalık sağladıklarında hükümete duydukları saygı yerini güvensizliğe bırakmıştır. Halk zamanla, cahil başladığı süreçte ortaya koyduğu her şeyi kaybetmiş, kaybettiği kadar bilinç kazanmışlar, aydınlanmışlardır.

Memurlar Tozaklılar’ı karakola şikayet etmekle tehdit ettiklerinde halk bu durumdan korkmamış, hatta memur Demir Bey’e “Akkol, karakol ne fark eder?” diyerek durumu ciddiye bile almamışlardır. Bu olay halkın hükümete karşı duyduğu saygının son derece azalmış olduğunun kanıtı niteliğindedir.

Kendi gelişmelerini devlet yararına yoran köylülerin esenliksiz durumundan devlet rahatsızlık duymaktadır. Purluk’un yeşertilmesinde onlara bir işçi, bir tohum yardımında bulunmamış olan devlet, bağlar kendi eline geçtiğinde tarlaya birçok işçi göndermiştir. Kendi kendilerini mal sahibi yapacak kadar becerikli, haklarını hak etmekte kararlı köylüler bu duruma göz yummamış, bağa başkası sahip olacağına bağ olmaz olsun diyerek hayvanları tarlaya sürerek kendi yeşerttiklerini yine kendileri sonlandırmışlardır.

2.6. Sömürü

Purluk arazisine hükümetin el koyması emeğin sömürüsüne en büyük örnektir. Purluk’u, yüzüne bakılmayan bir tarla halinden bin bir emekle yoktan var eden halk, bu yolda hükümetten en ufak bir destek görmemiştir. Bağa dışarıdan uzanan tek yardım eli, Gezici Hamdi Bey’dir. Hamdi Bey, tarlada köylüler ile birlikte çalışmış,

çalışmasının karşılığı da araziden pay olarak verilmiştir. Bu durum, Tozaklılar'ın kendilerine yapılan yardımı karşılıksız bırakmadığının ve hakka verdikleri önemin göstergesidir. Bu doğrultuda hakka inanmakta olan bir halktan, haksızlığa göz yumması beklenemez. Yazarın belirttiği üzere, aydınların korktuğu gibi “köylülerin gözü yaman açılmıştır”. Köylünün kendi içinde yardımlaşarak kazandığına emeği olmayanlar sahip olur. Bu noktada sömürü duygusal bir boyuta ulaşır. “Pur taşlarını kıra kıra... Kazarken ellerimiz patladı. Tokturlar görse üç ay rapor verirdi. Hazine alıyor yenge, Hazine!” (Baykurt, 316) Doktorların ancak resmi bir kuruluştaki çalışanlara rapor vermesi, memurlara yönelik bir göndermedir. Köy koşullarında memurların dayanamayacağı vurgulanmıştır. Memurlar görev başındayken bile öğle uykusuna yatacak kadar kendilerine dikkat ediyorken köylülerin öğlen sıcaklığında bile aralıksız çalışmak zorunda olması da buna bir diğer örnektir. Memurların köy koşullarına dayanamayacağı yani köy ve kent çatışması ayrıca Emin Sağlamer ve Demir Bey aracılığıyla aktarılmıştır. Tavukların atıklarla beslendiğini gören Demir Bey, köylülerin yaşam koşulları altında karnını bile doyuramaz ve bu şartlar altında nasıl yaşadığına hayret eder. Köylüler ise “Yumurta da olmasa köy yerinde ne yenir?” diyerek kirli de olsa karınlarını doyurmak için tek seçeneğin tavuk yemek olduğunu belirtir.

Manevi sömürünün bir diğer boyutu, umutların sömürüsüdür. Bağa köy halkı umutlarını bağlamışlardır. Yapıtta umut izleği yeni doğan bebekler aracılığıyla işlenmiştir. Purluk arazisi köy halkına çocuk yapma cesareti getirmiştir. Bağların yeşermesiyle doğru orantıda artan doğumlar, halkın geçim sıkıntısı çekmeden çocuk yetiştireceklerini umduklarına ve bağların yeşermesiyle açığa çıkacak iş gücünün karşılanacağına olan inançlarını gösterir. Kır Abbas'ın torununa “Yeşer” ismini koyması da Purluk'a ektiği tohumların yeşereceğine yönelik umut beslediğini vurgulayan bir leitemotivedir.

“Gönül kibir tanımasın. Düşenlerin, darda kalanların dostu olsun. Unutulmuşların, aranıp sorulmamışların, gariplerin arkadaşı olsun. İşleyecek işi, herkesle yiyecek aşı olsun. Büyüsün iyi bir insan olsun. Adı da bağlar yeşerince doğdu, Yeşer olsun!” (Baykurt, 159)

Yapıtta ele alınan sömürünün bir diğer boyutu, maddi sömürüdür. Maddi sömürünün temeli hükümetin toplumun küçük birimlerine ulaşamamasından kaynaklanır. Bu bakımdan uzamın Ankara'ya yakın bir köy olarak seçilmesi hükümetin köye hizmet getirmesi için yine bir umut ışığıdır. Yapıtın geçtiği dönemde (1950-1954) harf devrimi gerçekleştirilerek herkesin okuma-yazma öğrenmesi hedeflenmiştir. Ankara'ya yakın bir kasabada sayfası 16 kuruştan dilekçe yazılması yapılan devrimin hedefine ulaşamadığının göstergesidir. Eğitim, halkın ücretsiz alacağı bir hak olarak belirlenmişken yazı yazmak, yazan kişiye gelir getirecek kadar değerlidir. Amacına ulaşamayan bir diğer devrim ise soyadı kanunudur. Soyadı kanunuyla sosyal konumu ifade eden birtakım unvanların ortadan kalkması hedeflenmiştir ancak köylerde düzen alışıldığı şekilde devam etmektedir. Devlet memuru Emin Sağlamer'e 'Yarı Şişko Bey' denilmesi devrimlerin hedefine ulaşamadığının, sosyal sınıflaşmanın köylerde hala geçerli olduğunu göstermektedir.

3. SONUÇ

Fakir Baykurt, Köy Enstitüleri'nin yetiştirdiği yenilikçi gençlerdendir. Aydınların aksine köylülerin yaşam koşullarının bilincinde olup onların gerçekliğini yansıtmaktan hiçbir zaman çekinmemiştir. Baykurt, düzenin işleyişi karşısında sadece köylülerin değil, aynı zamanda kentteki aydınların da bilinçlenmesi için bir aydın sorumluluğuyla topluma katkıda bulunmaya çalışmıştır. Aydınların yanı sıra şehirlilerden de bu durumdan rahatsızlık duyanlar olacak ve Baykurt'un yolundan gidecek, onun köylülerin var oluşunu gerçekleştirme eylemine katılacaklardır. Köylüler köy ortamı görmemiş insanlar tarafından cahillikle suçlanmışlardır. Baykurt, bu anlayışı benimsemiş bir insanın bile gerçekleri farkına varmasını sağlayacak nitelikte bir yazım tutumuna sahiptir. Halkın zihnindeki "köylü" kavramını değiştirmeyi hedefleyerek düzene karşı durmuş, her şekilde toplumdaki düzeni temelinden sarsacak yapıtlar verdiği için zor koşullar altında yaşam sürmüştür. Toplumcu gerçekçi yönüyle köylerin ve köylülerin hangi koşullar altında çalışıp çabaladıklarını anlatarak köylüye kahramanlık sıfatını kazandırmıştır. Bu yönüyle kendisi de köylülerin kahramanı olmayı başarmıştır.

Fakir Baykurt'un "Kaplumbağalar" adlı yapıtında odak figür Kır Abbas, Tozak köyünün Osmanlı'dan Cumhuriyet dönemine kadar yaşadıklarına ortaklık etmiş,

ancak yıllardır bir gelişme kat etmediklerini fark etmiştir. Tozak kırığı, boylu boyunca yüz sene önceki haline benzetilir. Bilinç akışı ve dış monolog tekniğinin kullanımıyla Kurtuluş Savaşı zamanında Haymanalı bir komutanın kendisine bağımsızlıklarını kazanacaklarını söylediğini hatırlamıştır. Köylünün inandığı kurtuluş, kendi kurtuluşlarıdır. Köylerin kurtuluşu sağlandığında her bireyin eşit söz hakkı kazanacak olmasından tüm vatan ilerlemiş olacaktır.

Fakir Baykurt, “Kaplumbağalar” adlı yapıtında haksızlığa uğrayan insanın var olan düzene saygısının ve inancının yok olma sürecini, süreci etkileyen olgular aracılığıyla gözler önüne sermektedir. Köylülerin meydanlardaki büyük başarısıyla kazanılan bağımsızlık, tüm vatana armağan edilmişse de zamanla köy ve kent arasındaki ayrım keskinleşmiş, köylüler sahipsiz bırakılmıştır. Vatanın genelinde sağlanan bağımsızlığın köylüyü daha kötü koşullar altında yaşamaya zorluyor olması Tozaktılar’ı kendi bağımsızlık savaşlarını gerçekleştirmeye sürükler.

Süregelen, sözde liberal düzende temel alınan eğitim sistemi eşitliğe dayalı olsa da köylülerin erişebildikleri eğitim kalitesi, kente göre çok geridir. Fakir Baykurt, “Kaplumbağalar” adlı yapıtında Tozak Köyü halkı aracılığıyla doğal kaynakların kısıtlı oluşuna, çevre köylerle çatışan değerlerine ve sömürü düzeninin getirdiği baskıya rağmen kırsal kesim insanının yaşadıkları koşulları değiştirecek güce sahip olduğunu gözler önüne sermiştir. Kahraman Anadolu insanı ilerlemenin, yaşam mücadelesinin ve aydınlığın sembolü olmuştur.

4. KAYNAKÇA

- Baykurt, Fakir. Kaplumbağalar. İstanbul: Literatür Yayınları, 2008